

Ráddehusráddi
Erkki Papunen

2.3.2023

EVTTOHUS STÁHTARÁDI ÁSAHUSSAN BURESBIRGENGUOVLLUID OVTTASBARGOSOAHPAMUŠA SISDOALUS JA VÁLMMASTALLAMIS

1 Ášši duogáš

Riikkabeaivvit lea dohkkehan sode- ja gádjundoaimma ođastusa guovddáš lágaid (EV 111/2021) ja presideanta Niinistö lea váfistan daid 29.6.2021. Ođasnuhttima lágat leat bohtán fápmui ceahkkálastima mielde. Sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa sihke gádjundoaimma ordnenovddasvástádus sirdása ollásit buresbirgenguovlluide 1.1.2023 rájes.

Suomas doibmet dás maŋás 21 buresbirgenguovllu (buresveadjinguovllu), maid ovddasvástádussan leat lágas mearriduvvon sosiála- ja dearvvasvuoda fuolahus ja gádjundoaibma. Helssega gávpogis seailu dan ordnenovddasvástádus sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusas sihke gádjundoaimmas. HUS-ovttastumis lea sierra mearriduvvon ordnenovddasvástádus sierrabuohccedikšuma bargguin Uusimaa guovllus. HUS-ovttastupmi vuodđuduvvui HUS-gielddaovttastumi dehege buohccedikšunbiirre sadjái sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa sihke gádjundoaimma ođastusa mielde. HUS-ovttastumi lahttun leat Uusimaa njeallje buresbirgenguovllu ja Helssega gávpot. HUS-ovttastumi alimus mearrideaddji doaibmaorgána lea ovttastupmečoakkán, mas guđenai eaiggátlahtu ovddasta okta ovddasteaddji.

Guhtenai buresbirgenguovllu gullá oktii viđa ovttasbargoguovllus. Ovttasbargoguovllu ulbmil lea dorvvastit bálvalusaid oažžasuvvama ja soahpat bargujuogus bargguin, main dárbbášuvvo máhttu sihkkarastima dihte dehe gollobeaktilis doaimma dihte guvllolaš ovttasbargu. Universitehtalaš buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguovllut ja HUS-ovttastupmi gullet sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ordnemis addojuvvon lága (612/2021, maŋgel *sode-ordnenláhka*) 35 § mielde guđenai sierra ovttasbargoguvlui dađi lági mielde, ahte guđenai ovttasbargoguovllus lea okta universitehtalaš buohcceviessu. HUS-ovttastupmi gullá Lulli-Suoma ovttasbargoguvlui. Lulli-Suoma ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut, HUS-ovttastupmi ja Helssega gávpot ráhkadit eará ovttasbargoguovlluid ládje gaskaneaset ovttasbargosoahpamuša.

Buresbirgenguovllut, mat gullet seamma ovttasbargoguvlui, ráhkadit buresbirgenguovlluid ovttasbargosoahpamuša, man sisdoalus ja válmmastallamis mearriduvvo sode-ordnenlága 36 ja 37 §:s. Sode-ordnenlága 36 § 5 momeantta ja 37 § 5 momeantta mielde stáhtarádi ásaheusain sáhttet addojuvvot dárkilit njuolggadusat ovttasbargosoahpamuša soahpama vuollásaš áššiin sihke earret eará válmmastallamis ja válmmastallama áigedávvalis. Universitehtalaš buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguovllut ja HUS-ovttastupmi dikšot ovttasbargosoahpamuša ráhkadeami gáibidan hálddabusbargguid. Buresbirgenguovlluin lea sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ja gádjundoaimma ođastusa ollahuhttimis ja dan láhkaásaheami fápmuibidjamis addojuvvon lága (616/2021) 1 § 3 momeantta mielde mielde jagi 2025 loahpa rádjái áigi ráhkadit ovttasbargoguovllu ovttasbargosoahpamuša.

Ovttasbargosoahpamuša ulbmilin lea sihkkarastit ovttasbargoguvlui gullelaš buresbirgenguovlluid bargujuogu, ovttasbarggu ja oktiiheiveheami dan oasis go dat lea dárbbášlaš lágas mearriduvvon bargguid ollahuvvama dorvvasteami várás. Ovttasbargosoahpamuš galgá ovddidit sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa gollobeaktivuoda, ávkálašvuoda, šlájá, áššehas- ja buohcciiddorvvolašvuoda, dárbbášlašvuoda, ovtaveardásaš oažžasuvvama, gielalaš rivttiid sihke bálvalangollosiid ja bálvalanollisvuodaid doaibmivuoda. Dasa lassin soahpamušas galgá

sihkkarastojuvvot, ahte ovttasbargosoahpamuša vuodul sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa addi doaibmaovttadagas leat barggu dikšuma vástedárbahehpet buorit ekonomalaš ja bargoveahkaresursat sihke máhttu.

Ovttasbargosoahpamuša lassin leat guokte eará buresbirgenguovlluidgaskasaš soahpamuša, maid ášahus buresbirgenguovlluid ovttasbargosoahpamuša sisdoalus ja válmastallamis ii dakkarážžan guoskkale. Guovttagielalaš buresbirgenguovllut fertejit dahkat gaskavuoda ovttasbargosoahpamuša ruohtagielalaš gielalaš rivttiid ollahuvvama dorvvasteami vástedárbahehpet sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusas. Dasa lassin HUS-ovttastupmi, Uusimaa buresbirgenguovllut ja Helssega gávpot dahket gaskavuoda soahpamuša, mii gohčoduvvo HUS-ordnensoahpamuššan.

2 Dálá dili ja dan árvvoštallan

Sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa sihke gádjundoaimma ođastusa mielde Supmii šaddá ollásii ođđa iešstivrema dássi, go buresbirgenguovllut álggahit doaimmaset gielddain ja stáhtas sierranas almmusvuoigatvuodalaš organisašuvdnan. Buresbirgenguovlluid dás maŋás dahkan gaskavuoda ovttasbarggus mearriduvvo sode-ordnenlága logus 5. Láhkaásahemiin, mii guoská ovttasbargoguovlluid, viggojuvvo sihkkarastit, ahte earenoamáš máhtu gáibideaddji sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ollisvuodaid organiseren ii báze ovttaskas buresbirgenguvlui, muhto ovddasvástádusat sáhttet juogaduvvot ovttasbargoguovlluid gaskka. Earenoamáš máhtu gáibideaddji sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ollisvuodain lea ovdal mearriduvvon dušše substánsalágain. Dearvvašvuoda fuolahuslága (1326/2010) 45 § vuodul addojuvvon stáhtaráđi ášahusain (VNA sierrabuohccedikšuma bargujuogus ja muhtin bargguid čohkkemis 582/2017, dás maŋás *čohkkenásahus*) lea mearriduvvon dihto osiin sierrabuohccedikšuma bargujuogus ja muhtin bargguid guvllolaš čohkkemis. Sosiálafuolahusláhki 33 a § gullevaš ášahusaddima fápmudus dahká vejolažžan maid sosiálabálvalusaid čohkkema guvllolaččat eará bálvalusaid ollái. Njuolggadusa vuodul ii leat doaisttáži addojuvvon ášahus, nu ahte sode-ordnenlága 36 § vuodul addit ášahusain livččii ulbmil mearridit ovttasbarggu guovlludásis muhtin kritihkalaš mánggasuorggat bálvalusain ja earenoamáš máhtu sihkkarastimis. Sosiálafuolahussii dárbašuvvo lihkká nanu mearrádusvuoddu go lea dearvvašvuoda fuolahusas hui gáibideaddji diliid oasil. Dát sáhttá bargojuvvot sosiálafuolahusa ceahkkálasvuoda ovdánahttimiin ja nu ahte ášahuvvo sosiálafuolahusa čohkkenásahus.

Ášahusas, mii evttohuvvo, mearriduvvot buresbirgenguovllu ovttasbargosoahpamuša strategalaš dási vuodđorápmá daid osiid mielde, go ovttasbargosoahpamuša sisdoallu dán muttus aiddostahttojuvvo ášahusain. Mearkkašahtti osiid mielde ovttasbargosoahpamuša dárkilit sisdoallu báhcá buresbirgenguovlluid gaskavuoda soahpamuša duohkái sode-ordnenlága 36 ja 37 § sihke eará ovttasbargosoahpamušši váikkuhan mearrideami ášahan rájiid siste. Oassi, mii mearriduvvo ášahusas, sáhttá oazžut dievasmahttima boahttevuodas, earenoamážit sode-ordnenlága 36 § 3 momeantta 1-5 sihke 8 ja 11 čuoggáid oasil. Ášahus lea maid boahttevuodas ulbmil oktiiheivehuvvot sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ášahusaiguin, mat juo leat leame ja válmastallama gáibideaddji ášahusaiguin (ovdamearkka dihte sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa čohkkema ja gohčindoaimea guoskkadettiin).

Sode-ordnenlága 36 § 4 momeantta mielde ovttasbargosoahpamušas ferte sohppojuvvo soahpamuša vuodul sohppojuvvon ovddasvástádusaid goasttádusaid juohkimis dan oasi mielde go dat ii mearriduvvo sode-ordnenlága 57 §:s. Ášahusevttohusas ii evttohuvvo addit njuolggadusaid

buresbirgenguovlluidgaskasaš goasttádusaid juohkimis, goas bargojuogu mielddisbuktin goasttádusaid sirdáseapmi evttohusa mielde galgá sohppojuvvot buresbirgenguovlluid gaskka ovttasbargosoahpamušas.

3 Ákkat njuolggadusaid mielde

1 §. *Buresbirgenguovlluid ovttasbargosohpamuša ráhkadeapmi ja ollahuhttin*

Paragráfa 1 momeanttas evttohuvo mearrideami várás informatiivvalaš čujuheapmi eará mearrideapmái, mii válđojuvvo vuhtii ovttasbargosoahpamuša válmastallamis. Sode-ordnenlága lassin ovttasbargosoahpamuša ráhkadeapmái váikkuhit guovddášvugiin earenoamážit dearvvašvuoda fuolahusláhka sihke dan vuodul addojuvvon čohkkenásahusa ja hohpolaš dikšuma ákkain ja gohcima sierrasuorgeguovdásaš eavttuin addojuvvon stáhtaráđi áсахusa (583/2017) njuolggadusat. Dán áсахusevttohusa lassin njuolggadusat, mat váikkuhit ovttasbargosoahpamuššii, leat dehe sáhttet leat maid eará sode-ordnenlága vuodul addojuvvon njuolggadusain. Viidáseappot njuolggadusat, mat váikkuhit ovttasbargosoahpamuša sisdollui, leat ankke sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa sihke gádjundoaimma ordnemis Uusimaas addojuvvo lágas (615/2021) sihke sosiála- ja dearvvašvuodafuolahusa ja gádjundoaimma ođastusa ollahuhttimis ja dasa guoskevaš láhkaásaheami fápmuibidjamis addojuvvon lágas. Juos njuolggadusat, mat váikkuhit ovttasbargosoahpamuššii, leat earát go ovdal namuhuvvon njuolggadusain, dat galget válđojuvvot vuhtii sode-ordnenlága 36 § 3 momeantta láidehuskapihttala vuodul.

Sode-ordnenlága 37 § mielde dohkkehuvvon ovttasbargosoahpamuša ollahuvvan čuvvojuvvo ja árvvoštallojuvvo jahkásaččat sosiála- ja dearvvašvuohaministeriija ja ovttasbargoguovllu gaskavuoda ráđdádallamiin. Lága 37 § mielde dohkkehuvvon ovttasbargosoahpamuš galgá dárbbu mielde nuppástuhttojuvvot. Nuppástussii lea dárbu, juos ovdamearkka dihte ovttasbargosoahpamuš ii ovddit gustojeaddji sode-ordnenlága 22 §:s dárkkuhuvvon riikkaviidosaš ulbmiliid ollahuhttima. Paragráfa 2 momeanttas mearriduvvoolii das, ahte dárbu nuppástuhttit ovttasbargosoahpamuša galggalii árvvoštallot ankke dalle, go ovdal namuhuvvon riikkaviidosaš ulbmilat leat rievdaduvvon.

Paragráfa 3 momeanttas mearriduvvoolii das, ahte dohkkehuvvon ovttasbargosoahpamuš galgá doaimmahuvvot sosiála- ja dearvvašvuohaministeriijai mánu siste soahpamuša fápmuiboahtimis. Sode-ordnenlága 37 § 3 momeantta mielde soahpamuš bohtá fápmui dakkaviđe, go visot guovllustivrrat leat dan dohkkehan. Dán lági mielde soahpamuša láchkafámolašvuodta ii leat eaktun soahpamuša fápmuiboahtimii dehe dan doaimmaheapmái sosiála- ja dearvvašvuohaministeriijai.

2 §. *Hárve dárbbášlaš dehe earenoamáš gáibideaddji sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahus*. Paragráfa ulbmilin livččii mearridit das, mot ovttasbargosoahpamušain sáhtta johttáhuvvot sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa hárvenaš sierramáhttu buot buresbirgenguovlluid atnui. Ovttasbargodásis galggalii soahpat bargogeavadiin earenoamáš gáibideaddji diliin ovdamearkka dihte dalle, go lea gažaldat oktasaš áššehasain ja dárbbášuvvo ovttáigásaččat sihke lápmásiidbálvalusa, psykiatriija ja mánáidsuodjalusa doarjja. Paragráfa dárkkuhan earenoamáš máhttu ja dasa gullevaš šiehttan dárbbášuvvo buot mohkkámus sosiálafuolahusa gažaldagaide, maida mange ámmátjoavkkus eai akto leat vástádusat ja mat guoskkahit hui unna áššehasjovkkožiid. Koordinašuvdnaovddasvástádus galggalii dáid oasil leat ovttasbarggu guovlludásis, daningo ovttasbargoguovllus ja juobe oba Suomas sáhttet leat dušše hárve dáid bálvalusaid earenoamáš máhttit. Gažaldat ii leat dušše sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa gaskavuoda ovttasdoaimmamis muhto maid ovttasdoaimmamis ovdamearkka dihte oahpahasdoaimmain, bolesiin, sivaheddiin ja rihkusčovunlágadusain.

Paragráfa 1 momeanttas meroštallojuvvole dárkileappot muhtin sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ordnema lága 36 § 3 momeantta 6 čuoggás dárkkuhuvvon barggut ja bálvalusat. Geatnegahtton soahpan ovttasbargosoahpamušas guoskkalii paragráfa mieldásaš kritearaid deavdi bálvalusaid ja bargguid dan oasi mielde go bargojuogus, mii daidda laktása, ii livčče juo eará sajes mearriduvvon. Dearvvašvuoda fuolahusa oasil bargojuogus ja oktiiheiveheamis lea mearriduvvon earret eará čohkkenásahusas ja gohcinásahusas. Ovddasvástádus dáin soahpamuššii loktejuvvon sierrabálvalusain ja earenoamáš máhtus, mii daidda gullá, galggalii leat čielgasit meroštallojuvvon ovttasbargosoahpamušas, vai dat leat fállun áššehasmeriid molsašuddi mearis ja dárbbus fuolakeahtta. Jáhkehahtti lea, ahte juohke buresbirgenguovlu árvvoštallá dáid bálvalusaid, mat dárbbášuvvojit hárve ja main dárbbášuvvo mánggasuorggat earenoamáš máhttu, ekonomalaččat ja funkcionálalaččat gánnáhahttin. Bálvalusbuvttadus, mii gullá geavadis namuhuvvon bálvalusaide, sáhtálii ovttasbargosoahpamušas leat soahpamis ovdamearkka dihte muhtin buresbirgenguovllu dehe vaikkobe organisašuvvna bargun.

Paragráfa 1 momeantta 1 čuoggá mielde soahpangeatnegasvuolta guoskkalii eanet gáibideaddji mánáidsuodjalusa ja eará mánáid, nuoraid ja bearrašiid eanet gáibideaddji bálvalusaide gullelaš vuogálaš sosiálafuolahusa sihkkarastima. Dearvvašvuoda fuolahusa oasil danveardásaš mearráduusat leat čohkkenásahusa 4 § 4) čuoggás. Evttohuuvvon njuolggadusa mielde livččii vejolašvuolta sihkkarastit, ahte visot buresbirgenguovllu bargit ožžot dárbbu mielde doarjaga buot váddáseamos diliid dego ovdamearkka dihte diliid dikšumii, mat laktásit mánnárvendiliid ja olmmošgávppi gillájeddjiid veahkeheapmái. Hui ráddjejuvvon oassi eanet gáibideaddji bálvalusa njuolgoáššehasbarggus sáhtta ollahuhttojuvvot ovttasbargosoahpamušas meroštallojuvvon bálvalanbuvttadusráhkadusa mielde. Dát spiehkastatlaš bálvalusat leat ovdamearkka dihte Barnahus/Lasta -ovttadagaid bálvalusat sihke gárrenávdnasiid geavaheaddji áhpehis etniid ja njuorátmánáibearrašiid earenoamáš gáibideaddji dási bálvalusat. Soahpangeatnegasvuolta momeantta 1 čuoggá mielde guoskkahivčče earenoamážit mánáidsuodjalusa áššehasaid bálvalusat, daningo dáláš vuogádaga árbevirolaš mánáidsuodjalusa bálvalusat eai leat nohkka buot áššehasaide. Ovdamearkka dihte mánát ja nuorat, geain vuhttojit gárrenávdnasiid, rihkkosiid ja veahkaválddi mearkkat, dehe geat muđuid leat hui váttes dilis, dárbbášit dávjá ovdamearkka dihte mánáidsuodjalusa sadjásaš dikšumis (dego earenoamáš fuolaheami bálvalusas) mánggasuorggat ja mánggaámmátlaš intensiivvalaš doarjaga sihke sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ovttasbarggus ollahuhttin dehe muđuid ovtaáigásaš bálvalusaid vai sii veajuiduvvet ja cevzet iežaset árgabeaivvis. Dása dárbbášuvvo čohkkejuvvon máhtu, ovttasbarggu ja bargojuogus soahpama ovttasbargu guovlludásis, vai bálvalusaid ollahuvvan dorvvastuvvo. Ovdamearkka dihte mánáidsuodjalusa earenoamáš ávira atnin bálvalusa buvttadeapmi lea ákkastallon čohkket dan ovttasbargoguvlui, daningo buresbirgenguovlluid áššehasmearit leat unnit, muhto bálvalusaid oazžun lea vealtameahttu dorvvastuvvot. Čohkkehuuvvon máhttu dárbbášuvvo maid hui hástaleaddji earrodiliide, mat vuhttojit mánggaid gáibideaddji mánáidsuodjalusa áššehasvuodaid duogábealde.

Momeantta 2 čuoggá mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot ovttasbarggus eanet gáibideaddji mánggaámmátlaš máhtu ja ovttasbarggu gáibidan lápmásiid bálvalusaid oasil. Momeantta 2 čuoggás dárkkuhuvvo earenoamážit sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ovttas ollahuhttin gáibideaddji mánggaámmátlaš veahkki ja doarjja. Eanet gáibideaddji mánggaámmátlaš máhtu ja ovttasbarggu gáibideaddji lápmásiid bálvalusaide gulale maid earenoamáš gáibideaddji orrundoarjja, ruovttu olggobealde lápmásiid bálvalussan ordnejuvvon máná orrundoarjja sihke eallima bajásdoalli vuoinjahatmašiinna veagas orru ealli olbmuid dikšun ja bálvalusat. Bálvalusat ja doarjjadoaimmat ordnejuvvole buot lámis olbmuide lápmásiidbálvalusa lága vuodul. Gažaldatvuloš bálvalusat galget ollahuhttojuvvot vuosttažin lagasbálvalussan, main dárbbášlaš sierramáhttu dorvvastuvvot buresbirgenguovlluidgaskasaš ovttasbargguin. Fierpmádatlágan bálvalusaid

buvttadanmáalle lea máŋgga dáhpáhusas ábas ja bastá atnit ávkin buoremusat báikkálaš resurssaid eanet gáibideaddji resurssaid dievasmahttimin.

Momeantta 3 čuoggá mielde ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut galggale soahpat maid ovttasbarggus, mii dahkkojuvvo vearredaguin áššáiduhtton ja vástitmeahttumun guđđojuvvon bázahallan olbmuid dáhtus sorjjasmeahtun sierrafuolahusas. Universiteahtalaš buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguvlui koordinašuvdnaovttasbarggustis lea dehálaš ipmirdit guvllolaš bálvalusaid ja máhttoresurssaid ollisvuodaid buot buresbirgenguovlluin, maid ovttasbargoguovlorájiid rastá (gč. sode-ordnenlága lohku 8).

Momeantta 4 čuoggá mielde buresbirgenguovllut galggale soahpat koordinašuvdna- ja áššedovdibargguin, mat laktásit earenoamáš gáibideaddji orrunbálvalusaide. Orrunbálvalusain dárkkuhuvvojit sosiálafuolahuslágas (1301/ 2014) dárkkuhuvvon, buresbirgenguovllu ordnen orrun, dego searvvušlaš orrun (21 b §) dehe birrajándora orrun (21 c §). Buresbirgenguovlu fertte ordnet orrunbálvalusaid maiddái gárrenávdnasiid problemáhtalaš geavahussii dehe eará sorjjasvuohtaláhttenvuogis mielddisbuktin doarjjadárbbui čuozihuvvon bálvalussan (24 a §) sihke earenoamážit psyhkalaš doaibmannávccaid hedjoneamis mielddisbuktin doarjjadárbbui čuozihuvvon bálvalussan (25 a §). Dán čuoggás dárkkuhuvvon orrunbálvalusaid áššehasain lea ovdamearkka dihte alkoholadementiija, vuoŋašváddu dehe ovtaáigásaččat duođalaš psykiátralaš buozalmas ja muitinhehttehus ja heivvolaš bálvalanorruma soaitá leat váttis ordnet áššehasaid agi sihke alkoholatorjjasvuoda láhttensymptomaid ja sierradárbbuid máhttováilliid dihte. Vuoŋašváddoáššehasain leat seammasullasaš čuoimmat go dain, geat buhčet alkoholadementiija dehege nuorra ahki ja láhttensymptomat. Duođalaš psykiátralaš buozanvuodaid buohcci allaagat olbmot, geain leat váttisvuodát birget dábálaš vuoras olbmuid dehe dábálaš mielladearvvašvuoda veajuiduvvi orrunbálvalusain, eai álkit beasa iežaset dárbbasán ovtastuvvon máhtu sisdoalli orrunbálvalusaid ollái. Bajábealde namuhuvvon orrunbálvalusa ja sierramáhtu dárbbaseddjiid áššehasaid mearri lean dan meare unni, ahte ovttasbargoguovllus livččii ágga koordineret bálvalusa guvllolaš oazžuma ja sihkarastit doarvái buori ja vuogálaš áššedovdiveahki ja bargoveaga máhtu guovlluid bálvalandoaimmas.

Paragráfa 2 momeantta mielde buresbirgenguovllus, mii bajásdoallá universiteahtalaš buohcceviesu, livččii ovddasvástádus ovttasbargosoahpamuša válmastallama ja ollahuhttima koordinašuvnnas 1 momeanttas dárkkuhuvvon áššiin. Koordinašuvdnabargu livččii mávssolaš dakkár bálvalusaid ja bargguid oasis, mat gáibidit eanet gáibideaddji sosiálafuolahusa ja dearvvašvuoda fuolahusa, earenoamážit sierrabuohccedikšuma ovttasbarggu. Koordinašuvdnabargui gulalii dan sihkarastin, ahte soahpamušain dorvvastuvvolii bargoveaga máhttu, áššedovdidoarjja, plánen ja guvllolaš oktiiheiveheapmi, mat gullet dáidda bálvalusaide ja bargui. Buresbirgenguovlu, mii bajásdoallá universiteahtalaš buohcceviesu, galggalii ollahuhttima koordinašuvdnabarggustis vealtameahttumit ipmirdit guvllolaš bálvalusaid ja máhttoresurssaid ollisvuodaid. Koordinašuvdnabargu gáibidivččii maid liŋkema momeantta 1-4 čuoggáid guvllolaš ja álbmotlaš dutkan-, ovdánahttin-, skuvlen- ja innovašuvdnabargui (maŋjel DOSI), mii doallá sisttis earenoamáš máhtu ovdánahttima. Earenoamáš mávssolaš lea sihkarastit sosiálafuolahusa bálvalandoaimma ovdánahttindoaimma ovttaiduvttima DOSI-ollisvuoda oassin dan mielde, mii mearriduvvo 2 §:s.

3 §. *Skuvlen-, dutkan-, ovdánahttin- ja innovašuvdnadoaimma oktiiheiveheapmi.* Paragráfas mearriduvvolii ovttasbargosoahpamuša DOSI-doaimma oktiiheiveheami oasis nu ahte aiddostahttojuvvojit sode-ordnenlága 36 § 3 momeantta 7 čuoggás namuhuvvon áššit. Namuhuvvon njuolggadusa vuodul ovttasbargosoahpamuša oassin galggalii sohppojuvvot skuvlen-, dutkan-, ovdánahttin- ja innovašuvdnadoaimma strategalaš plánas ja dan ollahuhttimis sihke universiteahtalaš

buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguovllu koordinašuvdna-, stivren- ja neavvunbargguin dain doaimmain. Strategalaš plána livččii dađi lági mielde ovttasbargodoaimma oassi dehe dan sierra čuovusáššegirji, man ráhkadeamis doahttaluvvo seamma meannudeapmi.

Paragrafa 1 momeantta 1 čuoggá mielde sode-ordnenlága oassin 36 § 3 momeantta 7 čuoggás dárkkuhuvvon strategalaš plána ja dan ollahuhttin galggalii sohppojuvvot ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid DOSI-doaimma, ja dan ollahuhttinráhkadusaid ulbmiliid oktiiheiveheamis, ovttasbarggus ja bargojuogus doaimma sisdoalus ja ollahuhttinráhkadusain sihke doaimma oktiiheiveheamis ollisvuohtan, mii doarju oba ovttasbargoguovllu, ja mii váldá vuhtii sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa riikkaviidosas ulbmiliid. Ovttasbargoguvlui gullelaš buresbirgenguovllut ráhkadivčče oktasaš DOSI-doaimma strategalaš plána sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa riikkaviidosas ulbmiliid ja ovdánahttinrábbuid vuodul. Strategalaš plánas meroštallojuvvole DOSI-doaimma deaddoguvllut ja háltelinnját sihke koordinašuvnna ja árvvoštallama ovttasbargoráhkadusat, mat dorjot oba ovttasbargoguovllu. Buresbirgenguovllut sáhtále soahpat DOSI-doaimma deattuhusain buresbirgenguovlluid gaskkas sihke oktasaš prošeaktaollisvuodain ja daid ruhtadeamis.

Earenoamáš dehálaš livččii vuosttažettiin soahpat bargguid rievttis gori ollahuhttinráhkadusain ja daid ulbmiliin dan sihkkarastima várás, ahte doibmii ja dan bohtosiiguin ávkkástallamii leat mihtus rollat ja ovddasvástádusat ovttasbargoguovllu sierra buresbirgenguovlluin, ja riikkaviidosas ulbmiliid mielđasaš deattuhusaide sáhtta daid doarjagiin dávistuvvot. Sode-ordnenlágas ja riikkaviidosas ulbmiliin ráhkaduvvon linnjemiid vuodul sáhttet ovdamearkka dihte čuozihuvvot sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa oassesurggiide oktasaš gori mielde ja bálvalandoaimma dárbbuide danveardásaš ráhkadusat, mat ovttastahttet geavadiid, ovdánahttima, skuvlema ja dutkama sihke duddjojot vuogádaga dutkojuvvon bargovugiid buvttadeami várás. Dán oassi lea maid ovttasbargoguovllu ráhkadusaid ja ovddasvástádusaid bidjan lánkaásaheamis rivttis goris čohkkejuvvon bargguide dego áššehas- ja buohccedorvvolašvuođa ja dan gáibidan diehtovuodu ovdánahttinbarggu oktiiheiveheapmái, seamma ládje go viidáseappot dieđuin jodiheami ovdánahttimii.

Nuppádassii bálvalanvuogádaga sierra dásiide livččii dehálaš semmas soahpat daid váldobargoollisvuodaid bálvalanbargguid ektui. Soahpamušain sáhtálii linnjejuvvot mot ovttasbargoguovllu čohkkejuvvon spesiáladási bálvalusat doaladuvvet seamma dási DOSI-bargguide lágas ásuuvon stivren- ja koordinašuvdnabarggus go ieš doaimmas. Oalil sáhtálii sohppojuvvot mot buresbirgenguovllu dási barggut ovdamearkka dihte bálvalanintegrašuvnna ja bálvalanbálgáin doaladuvvet DOSI-bargguide seamma ulbmilis ja doaimmaovttadatdási bargguid dorjjodettiin. Doaimmaovttadatdásis fas sáhtálii linnjejuvvot bargoollisvuodain, mat ovdamearkka dihte dahket vejolažžan dutkan- ja ovdánahttinboibmii oassálastima sihke odđa geavadiid geavadii doalvumii ja ruohtastuhttimii.

Goalmádassii livččii dehálaš soahpat ollisvuoda oktiiheiveheamis vugiin, mas strategalaš plána sihkkarastálii, ahte eará buresbirgenguovlluin bargojuvvon sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa DOSI-doaimmain sáhtálii ávkkástallojuvvot viidát oba ovttasbargoguovllus, iige ovttasbargoguovllus čađahuvvole dárbbášmeahttumit badjálás prošeavttat. Buresbirgenguovllu buresbirgenguovllut galggale heivet maid DOSI-doaimma bohtosiid ja buriid geavadiid viiddideamis sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa bálvalanvuogádahkii. Ulbmilin livččii, ahte DOSI-doaimma boadusin ovdánan bálvalanollisvuodát, bálvalusat, buktagat, doaimmavuogit ja metodat livčče ávkkástallamis nu viidát go vejolaš buot buresbirgenguovlluin sihke riikkaviidosáčat sosiála- ja

dearvvašvuoda fuolahusas. Viidáseappot livččii mávssolaš soahpat doaimma bohtosiid čuovvumis ovttasbargoguovllus. Strategalaš plána oassin válmmastallolii maid ollahuhttima ja doaimma bohtosiid čuovvuma ja árvoštallama čađaheapmi. Čuovvuma bakte sihkkarastojuvvolii doaimma beaktilvuolta ja guvllolaš ulbmiliid ollahuvvan riikkaviidosaš ulbmiliid ollahuvvama árvoštallama oassin. Dákko bakte plánas boadálíi ovdan, mot ovttasbargoguovllu DOSI-doaimma ollisvuotnan organiserejuvvo viiddisin dieđuin jodiheami, doaimma, mii vuodđuduvvá duodaštussii, ja máhtu jodiheami doarjjaráhkadussan.

Strategalaš plánen, ollahuhttin ja árvoštallan dahkkojuvvolii ordnenlága 32 § gáibidan vuogi mielde lávga ovttasbarggus buresbirgenguovllu gielddaiguin, universiteahtiguin, allaskuvllaiguin, álbmotlaš ja guvllolaš dutkanlágádusaiguin, oahppolágádusaiguin ja eará skuvleneiseválddiiguin, sosiálasuorggi máhttogoovddážiiguin, organisašuvnnaiguin, bargofápmohálddahusain, eanangottiid lihtuiguin ja ealáhuseallimiin riikkaviidosaš ulbmiliid ollahuhttima ollisvuoda oassin. Dakko, gokko bargguin ja plánas lea jearaldat bargguin, maid oktiiheiveheapmi ja doarjja lea eará lánkaásaheami vuodul čohkkejuvvon, ovttasbargu galggalii bargojuvvot maiddái dán bargguin ovddasvástideaddji buresbirgenguovlluiguin dehe eará beliiguin. Ordnenlágas merrejuvvon spesiálabargguid oasil áššis mearriduvvo sierra 3 ja 4 momeanttas. Seammas lea dehálaš soahpat ulbmilráhkadusa mielde mearrehápmásaš meannudanvugiin daddjojuvvon čanusjoavkkuiguin sierra dásiin.

Momeantta 2 čuoggá mielde ovttasbargoguovllus doaimmi sosiálasuorggi máhttogoovddášdoaimmas addojuvvon lágas (1230/2001) dárkkuhuvvon sosiálasuorggi máhttogoovddážiid doaimma ja ulbmilat galggale oktiiheivehuvvot ollisvuotnan, mii doarju oba ovttasbargoguovllu ja buresbirgenguovlluid doaimma. Linnjemat doibmii ja ulbmiliidda plána mielde guoskkale dasa, mot buresbirgenguovllut namuhuvvon lága vuodul meroštallet máhttogoovddážiid doaimma. Ráđdehusa ovdanbuktojumis HE 56/2021 vp govvádusa mielde buresbirgenguovllut leat sosiálasuorggi máhttogoovddášdoaimma ovddasvástádusbealit, ja máhttogoovddáža barggut hábmejit dálááiggis guovddášvuoláža sihke konsentrašuvnna buresbirgenguovllu ovddasvástádussii gullelaš sosiálasuorggi DOSI-bargui, goas áhahusevttohus sihkkarastálii sosiálasuorggi máhttogoovddášdoaimma sisdololaš doaimma goallosteami buresbirgenguovllu DOSI-doibmii. Sosiálasuorggi máhttogoovddášdoaimma lánkaásaheapmi seillolii doaisttáži eará osiid mielde muđuid ovdešlágánin. Lágas sosiálasuorggi máhttogoovddážiin meroštallojuvvon máhttogoovddážiid doaimmaguovllut eai leat ovttalágánat ovttasbargoguovlluiguin, man dihte ovttasbargoguovllu dási koordinašuvdna áhahusevttohusa mielde livččii vealtameahtun. Sosiálasuorggi máhttogoovddážiin lea eanas leamaš ovddasvástádus DOSI-doaimmas, nu ahte daid máhttu ja ovdánahttinressat livčče dehálaš oazžut synkronalaččat buresbirgen- ja ovttasbargoguovllu dási DOSI-ráhkadusaid ollisvuhtii. Plána livččii dehálaš dán oasil válmmastallat lávga ovttasbarggus sosiálasuorggi máhttogoovddážiiguin ja eará ovddasvástádusorgánaiguin, mat leat daid duogábealde.

Momeantta 3 čuoggá mielde ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut galggale šiehttat meannudanvugiin, maiguin stivrejuvvo buresbirgenguovllu bargguide gullelaš dutkamuš sihke dutkanbohtosiiguin ávkkástallan ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid doibmii. Dutkamuš dán oktavuodas sáhtta dárkkuhit ovdamearkka dihte dearvvašvuoda dutkamuša, sosiálabarggu dutkamuša, dutkamuša, mii laktása sosiálalaš buresbirgemii, sihke buresbirgema ja dearvvašvuoda ovddideami dutkamuša. Meannudanvuogit guoskkale buresbirgenguovlluid ieža ruhtadan sihke ruhtadeami, mii vuodđuduvvá olggobeale ruhtadeapmái, ja mii čadahuvvo buresbirgenguovllu bargguid oassin. Dasa lassin galggalii soahpat dutkamušaid bohtosiid ávkkástallamis ovttasbargoguovlluid doaimmas. Sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa doaimma vuodđuduvvá

máŋggaid dieđasurggiid dutkamušii ja dutkanvuđot ovdánahttimii. Ovttasbargosoahpamušas strategalaš plána oassin šihttojuvvole ovttasbarggu struktuvrrat ja doaibmamálli, maiguin sihkkarastojuvvole sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa metodat ja geavadat duodaštussii vuodđuduvvan dieđasuorgeguovdasaš dutkamuša doarjagiin oba ovttasbargoguovllu viidosazžan. Dasa lassin sihkkarastojuvvohii, ahte bálvalusaid vuolggacuokkisid leat áššehasa dárbbut ja oktiiheiven máŋggadieđalaš, doaresdieđalaš ja diehtagiidgaskasaš dutkanovttasbarggu doarjagiin. Universitehtat, allaskuvllat, dutkanlágádusat ja sosiálasuorggi máhttogoovddážit livčče guđenai ovttasbargoguovllus lávga oasálažžan ovttasbarggu ráhkadusaid ja doaibmamáliid hábmemis sihke dutkan- ja ovdánahttindoaimma čađaheamis, mat dahkkojuvvojit daid vuodul.

Momeantta 4 čuoggá mielde galggalii sohppojuvvot bargovugiin, maiguin duddjojuvvojit eavttut ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid DOSI-doaimma bargi beliid ovttasbargui sihke oktasaš máhttodárbbuid árvvoštallamii ja noahkumii. Ovttasbargosoahpamušas strategalaš plána oassin sohppojuvvohii oahpahas- ja skuvlendoaimma ovttasbarggu ráhkadusain ja doaibmamáliin. Dáid ulbmilin livččii sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa áššehas- ja buohccedorvvolašvuoda, kvalitehta ja beaktivuoda gáibidan máhtu ja bissovaš ámmátlaš ovdáneami sihkkarastin. Ulbmilin livččii dasa lassin árvvoštallat ja noahkut máhttodárbbuid oba ovttasbargoguovllu viidosazžan. Máhttodárbbuid árvvoštallamis galggalii váldit vuhtii, mot buresbirgenguovlluid ja skuvlema fálli beliid ovttasbarguin dorvvastuvvo dárbahassii buorre máhttu earenoamážit veahádatjoavkkuid, dego sápmelaččaid bálvalandárbbuid vuhtii váldima várás sihke lágas mearriduvvon gielalaš vuoigatvuodaid dorvvasteami várás. Universitehtat, allaskuvllat, dutkanlágádusat, oahppolágádusat, sosiálasuorggi máhttogoovddážit, bargohálddahus ja eanangottiid lihtut livčče guđege ovttasbargoguovllus lávga searvválažžan ovttasbarggu ráhkadusaid ja doaibmamáliid hábmemis sihke oahpahas- ja skuvlendoaimma ollahuhttimis, mii dahkkojuvvo daid vuodul. Dárbbu mielde plánas sáhttá sohppojuvvot ovdamearka dihte nd. duppalvirggiid vejolažžan dahkama oahpahasdoibmii buresbirgenguovlluin sihke ovdamearka dihte skuvlenvirggiid čohkkemis ja oktasaš plánemis daid sajáidduhttimis.

Paragrafa 2 mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii dasa lassin sohppojuvvot universitehtalaš buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguovllu bargguin, mat laktásit DOSI-doaimma oktiiheiveheapmái:

Momeantta mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllu buresbirgenguovlluidgaskasaš bargojuogu koordinašuvnnas, stivremis ja neavvumis 1 momeantta 1 ja 3 čuoggás dárkkuhuvvon doaimmain. Koordinašuvnna, stivrema ja neavvuma ulbmilin livččii doarjut DOSI-doaimma strategalaš plána válmastallama ja ollahuhttima sihke sihkkarastit buresbirgenguovlluid doaimma ovttaguvlosašvuoda, kvalitehta ja beaktivuoda ovttasbargoguovllus sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa riikkaviidosas ulbmiliid ja ovdánahttindárbbuid vuodul.

Strategalaš plána ráhkadeami olis galggalii sihkkarastojuvvot, ahte universitehtalaš buohcceviesu bajásdoalli buresbirgenguovllus livččii duodalaš válmmasvuolta dustet sode-ordnenlága 36 § 3 momeantta 7 čuoggá mielde stivren-, koordinašuvdna- ja neavvunbarggu – maiddá sosiálafuolahusa sihke buresbirgema ja dearvvašvuoda ovddideami oasil. Dálá dilis sosiálafuolahusa iige buresbirgema ja dearvvašvuoda ovddideami oasil eai leat gustojeaddji ovttasbargoguovllu dási ráhkadusat, mat laktásit ovdan namuhuvvon bargui. Gažaldatvuloš buresbirgenguovlu galgá juo njuolga ordnenlága vuodul duddjot ráhkadusaid ja meannudanvugiid iežas barggu ollahuhttimii, muhto barggadetiin ovttas buresbirgenguovlluiguin lea dehálaš soahpat dárkilit rollain ja

ovddasvástádusain, barggu gáibidan vejolaš čohkkenvuloš ovddasvástádusain ja meannudanvugiin barggu ollahuhttimis nuppe dáfus dearvvašvuoda fuolahusas ja nuppe dáfus sosiálafuolahusas sihke buresbirgema ja dearvvašvuoda ovddideamis, vuhtii válddedettiin maid DOSI-bálvalusaid mearkkašumi, mii laktása bálvalusaid oktiiheiveheapmái. Goappašiin oassesurggiin galggale leat bálvalandoaimma dárbbuide dávisteaddji geavadat, ovdánahttin, skuvlen ja dutkamuša ovttahtti ráhkadusat sihke vuogádat dutkojuvvon bargovugiid buvttadeami várás. Gažaldatvuloš buresbirgenguovllus lea lágas mearriduvvon stivrenbarggus bakte guovddášrolla dákkár ráhkadusaid ja doaimma ovdánahttimis sihke oktiiheiveheamis.

Paragrafa 3 momeantta mielde Davvi-Suoma ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut galggale soahpat ovttasbarggus sámezielalaš ja kulturmiel dásaš sosiála- ja dearvvašvuoda ovdánahttimis nu ahte váldojuvvo vuhtii sode-ordenlága 33 § mielde Sámi (Lappi) buresbirgenguovllu riikkaviidosas ovdánahttinbargu sihke sosiálasuorggi máhttoquovddášdoaimmas sihke sosiálasuorggi máhttoquovddášdoaimmas addojuvvon stáhtaráđi ásahusa (1411/2001) 4 § 1 momeantta 2 čuoggás dárkkuhuvvon sámezielalaš bálvalusaid ovdánahttinbargu. Go soahpamuš ráhkaduvvo, de galget váldojuvvot vuhtii ráđđádallangeatnegasvuodat sámediggelága (974/1995) mielde.

Paragrafa 4 momeantta mielde guovttezielalaš buresbirgenguovllut galget soahpat ovttasbarggus ruotagielalaš sosiála- ja dearvvašvuoda bálvalusaid ovdánahttimis nu ahte váldet vuhtii ordenlága 33 § mielde Oarje-Uusimaa buresbirgenguovllu riikkaviidosas ovdánahttinbarggu sihke sosiálasuorggi máhttoquovddášdoaimmas addojuvvon stáhtaráđi ásahusa 1 § 2 momeanttas dárkkuhuvvon ruotagielalaš sosiálasuorggi máhttoquovddáša barggaid.

4 §. *Ovttasbargu elektrovnnalaš bálvalusain ja diehtovuogádagain.* Paragrafas mearriduvvohii buresbirgenguovlluid ovttasbargosoahpamuša sisdoalus sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa elektrovnnalaš bálvalusaid sihke diehtovuogádagain ovdánahttima ja geavahusa oasil. Buresbirgenguovllut, mat gullet ovttasbargoguvlui, galggale sohppojuvvot ovttasbargosoahpamušas dain sosiála- ja dearvvašvuohdafuolahusa elektrovnnalaš bálvalusain sihke áššehas- ja buohccedieđuid diehtovuogádagain, mat geavahuvvojit giedahallamis, ja maid ovdánahttimis ja geavahusas dahkkojuvvo ovttasbargu. Ovttasbarggu ulbmilin ovdal namuhuvvon ollisvuodain livččii doarjut bálvalanvuogádaga ja áššehasaid bálvalanproseassaid beaktivuoda, buktit váikkuhusaid sihke doarjut sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa riikkaviidosas linnjemiid ollahuvvama ovttasbargoguovllu viidosazžan. Bargovugiin sihkkarastojuvvole maid riikkavuložiid ovttaheardásaš bálvalusat. Ovttasbarggu dahkan maid buresbirgenguovlluid gaskkas, mat leat eará ovttasbargoguovlluin, livččii ein vejolaš, juos dat lea ovdamearkka dihte riikkavuložiid gielalaš rivttiid dáfus dárbbášlaš.

Buresbirgenguovllut, mat gullet ovttasbargoguvlui, válddale soahpamušas beali dasa, main vuogádagain ja bálvalusain dahkkojuvvo ovttasbargu go seammas váldojuvvojit vuhtii riikkaviidosas linnjemat sihke dat, mii eará sajes lánkaásaheamis lea mearriduvvon. Ovttasbargoguovllut galggale buresbirgenguovllu oktasaš soahpamuššii mieiggadettiin dahkat ovdamearkka dihte oktasaš háhkamiid dalle, go dat leat bálvalusvuogádaga dáfus ábas ja buktá váikkuhusaid. Háhkamat sáhtále guoskat buot diehtovuogádagain, muhto earenoamážit áššehas- ja buohccediehtovuogádagain. Buresbirgenguovllut, mat gullet ovttasbargoguvlui, sáhtále maid ovdánahttit oktasaš digitálalaš čovdosiid doarjalettiin DigiFinland Oy bálvalusaide.

Paragrafa mielde ovttasbargoguovllut galggale dasa lassin soahpat almmolaš hálddahusa diehtohálddaheamis addojuvvon lága (906/2019) 5 § mielde diehtohálddahanmálla sihke lága 12 –

17 §:s namuhuvvon diehtodorvvolašvuoda doaibmabijuid oktiiheiveheamis. Diehtoháhkánmálla ulbmilin lea meroštallat ja govvidit diehtohálddahanovttadaga doaibmabirrasa diehtoháldaheami. Sode-ordnenlága 36 § 3 momeantta 9 čuoggá mielde ovttasbargosoahpamušas galgá sohppojuvvot viidáseappot maid eará ovttasbarggus almmolaš hálddahusa diehtoháldaheamis addojuvvon lága mielddásas geatnegasvuodain. Dákkár geatnegasvuodát leat ovdamearkka dihte lága 4 logu mielddásas diehtodorvvolašvuoda geatnegasvuodát.

5 §. *Headuštusdiliide ja spiehkastatdiliide ovddaldastin sihke sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuohtaovttadaga doaimma ordnen.* Paragrafa 1 momeantta mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot bargojuogus, ovttasbarggus ja oktiiheiveheamis headuštusdiliide ja spiehkastatdiliide ovddaldastimis sihke 51 § 2 momeanttas dárkkuhuvvon válmmasvuohtaguovddáža doaimma ordnemis. Sode-ordnenlága 50 § mielde buresbirgenguovllut galget ovddaldastit ovddalgihtii bargojuvvon válmmasvuohtaplánaiguin sihke eará doaibmabijuiguin ovttasrádiid iežaset guovllu gielddaid ja sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ovttasbargoguovllu eará buresbirgenguovlluiguin headuštusdiliide ja spiehkastatdiliide. Ovttasbargosoahpamušas sohppojuvvoli dárkileappot 50 §:s dárkkuhuvvon buresbirgenguovlluidgaskaš ovttasbarggus. Soahpamušas galggalii sohppojuvvot ovdamearkka dihte sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuohtaplánema ollahuhttimis, dillegova duddjoma ráhkadusain sihke doaimmaid jotkkolašvuoda háldaheamis ovttasbargoguovllus. Mánngat álbmotlaš ja guvllolaš riskaárvoštallamiid riskkat leat luondduset mielde dakkárat, ahte dain leat váikkuhusat, mat rasttildit buresbirgenguovlluid rájiid, ja maid háldaheamis dárbbášuvvojit eanet go ovttas buresbirgenguovllu resurssat ja ovttalágán doaibmavuogit. Ovttamielalašvuoda vejolažžan dahkan gáibida buresbirgenguovlluid gaskaš soahpama ovttasbargoguovllusteaset.

Evttohuuvvon 1 momeanttas merrejuvvole áššit, main buresbirgenguovllut galggale ovttasbargoguovlluneaset soahpat. Áššit, main sohppojuvvole ovttasbargosoahpamušas, guoskkale buot ovttasbargoguovlluid buresbirgenguovlluid ja Lulli-Suoma ovttasbargoguovllus maid HUS-ovttastumi ja Helssega gávppoga. Momeantta 1 čuoggá mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot buresbirgenguovlluid ovttalaš válmmasvuoda plánemis universitehtalaš buohcevesu bajásdoalli buresbirgenguovllu ja HUS-ovttastumi stivrema vuollásažžan iežaska ovttasbargoguovllus. Buresbirgenguovlu, mii bajásdoallá universitehtalaš buohcevesu, ja HUS-ovttastupmi galggaleigga stivret ja koordineret ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid válmmasvuohtaplána, man vuodđun leat ovttalaš plánaráhkadusat, sihke váldit vuhtii buresbirgenguovlluid rájiid rasttildeaddji headuštusdiliid ja oktasaš resurssaid geavahusa diliid háldaheamis. Válmmasvuohtaplánat galggale ráhkaduvvot ovttasbarggus ja plánemis galggale váldojuvvot vuhtii buresbirgenguovlluid earenoamáš riskkat ja vejolaš eará buresbirgenguovlluin spiehkasteaddji resurssat. Sode-ordnenlága 50 § 4 momeantta vuodul, mii addojuvvo stáhtarádi ášahusain, mearriduvvo dárkileappot válmmasvuohtaplánema prinsihpain ja válmmasvuohtaplána sisdoalus.

Momeantta 2 čuoggá mielde ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa resurssaid geavaheamis, stivremis ja jodiheamis ovttas buresbirgenguovllu návccaid badjelmanni headuštusdiliin dehe spiehkastatdiliin. Ovttasbargosoahpamušas galggalii sohppojuvvot buresbirgenguovlluid sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa resurssaid geavaheamis, stivremis ja jodiheamis ovttas buresbirgenguovllu rájiid rasttildeaddji headuštusdiliin dehe spiehkastatdiliin ja ovttas sosiála- ja dearvvašvuohtaministeriijain dađi lági mielde go sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ordnemis addojuvvon lága 51 §:s mearriduvvo. Ovttas buresbirgenguovllu

návccaid rastá manni diliin dárkkuhuvvo juogo buresbirgenguovllu geográfalaš rájiid rastá manni dili dehe dakkár dili, mii dáhpáhuvvá buresbirgenguovllu siste, muhto dan bargoveahkaresursat dehe eará návccat eai ole dili dikšumii. Namuhuvvon dili sáhttá leat ovdamearkka dihte buresbirgenguovllu guovddášdoaimmaide (omd. guovddášbuohccevissui) čuohcán bárti dehe iešdáhntolaš dahku dehe ovdamearkka dihte váikkuhusaidis dáfus mearkkašahti oasi buresbirgenguovllu álbmogis ja bargoveaga guoskkaheaddji dili (váimmusfápmorusttetbárti, viidát lávdan njoammudávda, fuopmášahti gillájeaddjimeriid dagaheaddji stuora bárti).

Momeantta 3 čuoggá mielde ovttasbargosoahpamuša galggalii soahpat sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuoda ja ovddaldastima stivrejeaddji joavkku vuodđudeamis ja doaimmas. Válmmasvuoda ja ovddaldastima stivrejeaddji joavku gieđahalalii ja válmmastalalii ovttalágán prinsihpaid, maiguin muhtin oassái dorvvastuvvolii ovttasbargoguovllu ja buresbirgenguovlluid doaibma headuštusdiliin ja spiehkastatdiliin. Namuhuvvon joavku dorjjolii ja ovdánahtálii sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuoda ja ovddaldastima ovttasbargoguovllus. Joavku, mii vuodđuduvvo, dorjjolii sihke buresbirgenguovlluid ja ovttasbargoguovlluidgaskaš, ja guovlluid siskkáldas ovttasbarggu eará doibmiid gaskkas. Joavkku čoakkádusas galggalii váldojuvvot vuhtii vuodđodearvvašvuoda fuolahusa, sierradearvvašvuoda, sosiálafuolahusa ja gádjundoaimma ovddastus ja dárbahassii buorre máhttu sihke dárbbášlaš áššedovdamuš birasdearvvašvuoda fuolahusas ja guovllu gieđdaid ovddaldastimis. Ovddabealde namuhuvvon beliid lassin buot válmmašvuota- ja ovddaldastindoaimmas galggalii váldojuvvot vuhtii priváhta ja goalmmát sektor.

Momeantta 4 čuoggá mielde ovttasbargoguovllut galggale soahpat ovttasbargosoahpamušas sodeordnenlága 51 §:s dárkkuhuvvon sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuotauguovddáža ráhkadusain ja doaibmavugiin dađi lági mielde, ahte válmmasvuotauguovddážat doibmet riikkaviidosáčat ovttalaš vuogi mielde ja dorjjole dehe buhttele dárbbu mielde eará ovttasbargoguovlluid válmmasvuotauguovddážiid bargguid. Ovttasbargosoahpamušas galggalii soahpat resurssain, ráhkadusain ja doaibmavugiin válmmasvuotauguovddážiid gažaldatvuloš njuolggadusas dárkileappot meroštallojuvvon bargguid, earenoamážit guvllolaš dillegova hábmema várás dárbbášlaš dieđu čoaggima ja dieđu juohkima ollahuhtima várás ovttasbargoguovllus. Dasa lassin soahpamušas galggalii soahpat geavadiin, maiguin válmmasvuotauguovddáš doarju ovttasbargoguovllus buresbirgenguovlluid válmmasvuotauplánemis, hárjehusdoaimmas ja headuštusdiliid hálldaheamis.

Paragráfa 2 momeanttas livččii informatiivvalaš čujuhus dasa, ahte buresbirgenguovlluid válmmasvuoda plánemis ja válmmasvuoda plánaid sisdoalus mearriduvvo stáhtaráđi ásaahas, mii addojuvvo buresbirgenguovlluid ovddaldastimis sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa headuštusdiliide.

Paragráfa 3 momeantta mielde sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa válmmasvuotauguovddáš bálvalivččii oba ovttasbargoguovllu. Válmmasvuotauguovddážiid hálldahaslaš bargguid dikšun gullá buresbirgenguovllu, man bajásdollet njeallje universiteahtalaš buohcceviesu, ja Lulli-Suoma ovttasbargoguovllus maid Helssega gávppoga ovddasvástádussii. Válmmasvuotauguovddážiid bargguid dikšun dillegova duddjomis gáibida ovttasbargoguovllu buot buresbirgenguovlluid ja Lulli-Suoma ovttasbargoguovllus maid Helssega gávppoga searvama. Válmmasvuotauguovddáš lea funkcionálalaččat ovttasbargoguovlluid doibmiid oktasaš orgána, ja dađi lági mielde ovttabargoguovllu buresbirgenguovllut ja Helssega gávppot servet maid dan stivremii. Stivrema hámit bázale ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid gaskavuoda soahpamuša oskálii.

Paragrafa 4 momeantta mielde ovttasbargosoahpamuš válmmastallolii ovttasbarggus sosiála- ja dearvvašvuohtaministeriijain dađi lági mielde, ahte ovttasbargosoahpamušat vuodđuduvale riikkaviidosoččat ovttalaš prinsihpaide ja hábmele riikkaviidosoččat ovttalágán sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa válmmasvuođa ja ovddaldastima ollisvuođa. Eará ovttasbargosoahpamuša čuoggáin spiehkastettiin áššit, mat laktásit ovddaldastimii ja válmmasvuhtii, galget giedahallojuvvot ovttasráđiid sosiála- ja dearvvašvuohtaministeriijain, iige duššefal nu ahte ministeriija informerejuvvo. Dán lági mielde sihkkarastojuvvo dat, ahte viđa ovttasbargoguovllu sisdoallu dahká vejolažžan viđa válmmasvuohtaguovddáža fierpmáiduvvan málle ja ahte válmmasvuohtaguovddážat sáhttet dárbbu mielde doarjut ja buhttet nuppiid válmmasvuohtaguovddážiid iešguđetlágán headuštusdiliin.

6 §. Helssega gávpoga ja HUS-ovttastumi barggut. Paragrafas mearriduvvolii dan birra, ahte daid osiid mielde go áhahusa 1 ja 2 §:s čujuhuvvole barggut sode-ordnenlága 34 §:s dárkkuhuvvon universitehtalaš buohcevesu bajásdoalli buresbirgenguvlui, de Lulli-Suoma buresbirgenguvllus dáid bargguid ovddasvástádus livččii HUS-ovttastumis ja Helssega gávpogis ovttas. Ovdanbuktojuvvon njuolggadussii lea dárbu dan dihte, ahte 1 ja 2 §:s dárkkuhuvvon universitehtalaš buohcevesu bajásdoalli buresbirgenguvlui čujuhuvvon bargguide gullet sihke sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa barggut. HUS-ovttastumis lea sosiála- ja dearvvašvuođa fuolahusa sihke gádjundoaimma ordnemis Uusimaas addojuvvon lága (615/2021, maŋnel Uusimaa-láhka) 5 § mielde ordnenovddasvástádus earenoamážit spesiálabuohcedikšuma fuopmášahtti oasis. Dasa lassin Uusimaa-lága 7 § mielde HUS-ovttastumis galgá leat vuodđodearvvašvuođa fuolahusa ovttat, mii doarju lága 9 §:s dárkkuhuvvon HUS-ordnensoahpamušas sohppojuvvon vuogi mielde bálvalusaid oktiiheiveheami spesiálabuohcedikšuma ja vuodđodearvvašvuođa sihke sosiálafuolahusa gaskkas. Dán lági mielde Lulli-Suoma buresbirgenguvllus ii leat okta doaibmi, mas sáhtálii leat ovddasvástádus buot dain bargguin, maid 1 ja 2 §:s čujuhuvvojit universitehtalaš buohcevesu bajásdoalli buresbirgenguvlui. Ovdanbuktojumis árvaluvvo, ahte Helssega gávpot ja HUS-ovttastupmi divššoleigga dáid bargguid ovttas. HUS-ovttastumi ovddasvástádus livččii bargguid dain osiin, mii dan ordnenovddasvástádussii gullá, ovddabealde namuhuvvon Uusimaa-lága 5 ja 7 § vuodul. Eará osiin bargguid dikšuma ovddasvástádus gulalii Helssega gávpogii. Juos Helssega gávpot livččii sirdán 9 §:s dárkkuhuvvon ordnensoahpamušain muhtin barggu dikšuma ordnenovddasvástádusa HUS-ovttastupmái, maid dán paragrafas dárkkuhuvvon bargguid ovddasvástádus livččii HUS-ovttastumis. Paragrafas namuhuvvon 5 § váldá vuhtii Uusimaa-lága 7 §:s dárkkuhuvvon vuodđodearvvašvuođa ovttaga sihke dan bargguid dárkilit meroštallama ordnensoahpamušas Uusimaa-lága 9 § mielde.

4 Váikkhusat

Ásahusevttohusas eai gehččojuvvo leat fuopmášahtti iehčanas ekonomalaš váikkhusat dan ektui mii ordnenlága 36 §:s ja 37 §:s mearriduvvo. Ásahusevttohusain mearriduvvon bálvalusaid oasis gažaldat ii leat buresbirgenguvlluid odđa bargguin, odđa áššehasjoavkkuin dehe odđa ruhtadeami gáibideaddji sierrabálvalusain. Dán lági mielde ásahusevttohusa eaktudan ruhtadeapmi lea juo čujuhuvvon buresbirgenguvlluid oppalašgokčevaš ruhtadeami oassin. Ásahusevttohusa 3 § ollahuhttima oaidninvuogis lea miehtemielalaš, ahte ráđdehus lea linnjen buresbirgenguvlluid oppalašgokčevaš ruhtadeami universitehttabuohceviessolasis. Ovdanbuktojupmeárvalusa mielde vuogádahkii boadálii 116 miljovna euro universitehttabuohceviessoguovlluid spesiálabargguid dikšuma várás. Dasa lassin 2023 giđa lassibušehtas buresbirgenguvlluid nuppástusgoluide leat

čujuhuvvon fuopmášahtti olu ekonomalaš resurssat, maid sáhtta leat vejolaš čuozihit ovttasbargoguovlluid doaimmaid johttáheapmái.

Ovttasbargosoahpamušain sohppojuvvon sihke bargojuoguin áhahusevttohusa mielde, ovttasbarggus ja oktiiheiveheamis sáhttet leat váikkuhusat ovttasbargoguovllu goluid juohkáseapmái buresbirgenguovlluid gaska buhtastahtedettiin buresbirgenguovlluid ruhtadeamis addojuvvon lága (617/2021) mieldásaš stáhta ruhtadeapmái buresbirgenguovlluide. Dego ovddabealde lea gávnnavuvvon, de dán ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid ovddasvástádusaid goluid juohkimis ii mearriduvvo, muhto ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut sohpet das gaskaneaset ovttasbargosoahpamušas. Áhahusevttohusas sáhttet šaddat buresbirgenguovlluid ekonomiija dáfus positiivvalaš váikkuhusat, juos bargojuoguin ovttasbargosoahpamuša mielde buresbirgenguovlluid badjálás bargu sáhtta sihkkuojuvvot ja ovdalačča goluid dáfus beaktilit doaibmavuogit válđojuvvojit atnui.

Áhahusevttohusas govviduvvon ovttasbargosoahpamuša ráhkadeamis eai árvvoštallojuvvo leat go unnánašváikkuhusat buresbirgenguovlluid, sosiála- ja dearvvašvuohtaministeriija ja ruhtaministeriija bargui. Proseassa ii árvvoštallojuvvo mielddisbuktit olmmošbargojagiid lasiheami dárbbu, daningo guvllolaš ovttasbargu ja dan doarjun gullet juo sode-ordnenlága vuodul buresbirgenguovlluid ja ministeriijaid bargguide.

Áhahusevttohusa 2 §:s sáhttet leat positiivvalaš váikkuhusat bálvalusaid kvalitehttii ja ovttaveardásaš oázžasuvvamii. Positiivvalaš váikkuhusat gáibidit, ahte ovttasbargosoahpamušain olahuvvot unnidit bálvalanvuogádaga liiggás stuora noađi guoddin dávistettiin ovdalačča buorebut olu bálvalusaid geavaheaddji áššehasaid dárbbuide. Váikkuhusaid astaheapmi gáibidivččii, ahte ovttasbargosoahpamuša mielde juohke buresbirgenguovlu ii dárbbášivčče ieš buvttadit visot sierrabálvalusaid ja áššedovdidoarjaga, mat háreve dárbbášuvvojit. Positiivvalaš váikkuhusat árvvoštallojuvvojit čuohtit earenoamážit váddásit lápmásiidda ja bázahallan olbmuid sihke mánáide, nuoraide ja bearrašiidda, mat leat earenoamáš hávváduvvi sajádagas. Ovdanbuktojuvvo árvvoštallojuvvo dorvvastit mánáid, nuoraid ja bearrašiid rivttiid iežaset dárbbášan bálvalusaide sihke viidáseappot riikkaidgaskasaš olmmošriektesoahpamušain, dego ON mánáid vuoigatvuodaid soahpamušas (SopS 59–60/1991) dorvvastuvvon vuoigatvuodaid ollahuvvama. Ovdamearkka dihte mánáidsuodjalus ii bastte akto dávistit gáibideaddji mánggasuorggat ja mánggaámmátlaš doarjaga dárbbáseaddji mánáid, nuoraid ja bearrašiid dárbbuide, goas sin bálvalandárbbuide dávistepmi sihke sosiála- ja dearvvašvuođa vuoigatvuodaid ollahuvvan gáibida bálvalusaid buresdoibmi ovttasbarggu. Ovttasbargosoahpamuš lea mávssolaš reaidu dán buresdoibmi ovttasbarggu sihkkarastima várás.

Áhahusevttohusas árvvoštallojuvvojit leat miehtemielalaš váikkuhusat bargoveaga máhttui, barggus veadjimii ja bargoburesbirgemii, sihke dan bakte bálvalanbuvttadusa kvalitehttii, vuogálašvuhtii ja rivttesáigásašvuhtii. Eanet gáibideaddji sosiála- ja dearvvašvuođa bálvalusaide ja diliide, mat dihttojit hui háreve, čohkkejuvvon máhtuin ja koordinerejuvvon áššedovdidoarjagiin sáhttet dorjojuvvo buresbirgenguovlluin ja lagasbálvalusain bargi ámmátolbmot, goas bálvalusa geavaheaddjit go bargit ávkahuvvet. Guhkit sivttain ovttasbargosoahpamuša mieldásaš bargojuohku árvvoštallojuvvo dasa lassin buoridit olmmoš- ja eará resurssaid bistima buresbirgenguovllus, go resurssat, mat leat leame, sáhttet ovdalačča beaktileappot goluid dáfus čuozihuvvot buresbirgenguovlluid mielde. Ovdanbuktojumi duohtavuodalaš ollahuvvan lea sorjavaš ovttasbargosoahpamuša geavada ollahuhttimis. Juos ovttasbargoguovllus ii sáhte sohppojuvvo evttohuvvon áššiin dehe dat eai

ollahuhttoje áhahusevttohusas dárkkuhuvvon vuogi mielde, áhahusain háhpohallojuvvon miehtemielaláš váikkuhusat báhcet ollahuvakeahtá.

Áhahusevttohusa 3 § mielde, guovlludási ovttasbargguin koordinerejuvvon DOSI-doaimmain árvvoštallojuvvojit leat miehtemielaláš váikkuhusat mánggaide áššehasjoavkkuide ja bálvalusaide, daningo dat váfista buoremus, duodaštusaide vuodđduduvvan geavadiid viiddideami sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa bálvalanvuogádagaide. Evttohusa 3 § miehtemielaláš váikkuhusat čuhcet earenoamážit sámezielagiidda, daningo dat váfista sámezielaláš áššehasaid rievtti oazžut sodebálvalusaid iežaset eatnigillii sode-ordnenlága 5 § 2 momeantta ja sámi giellalága mielde. Áhahusevttohusas eai leat váikkuhusat ruotagielaláš bálvalusaid oazžasuvvamii, daningo evttohus ii guoskka sode-ordnenlága 39 § mielde guovttegielaláš buresbirgenguovlluid ráhkadan ovttasbargosoahpamuša ruotagielaláš gielaláš rivttiid ollahuvvama dorvvasteami várás.

Áhahusevttohusa 4 § árvvoštallojuvvo ovddidit bálvalusvuogádaga ja áššehasaid bálvalanproseassaid ábasvuoda ja váikkuhusaid buktima dorjjodeaddji elektrovnnaláš bálvalusaid ja áššehas- ja buohccediehtovuogádagaid ovdánahttima, háhkama ja geavahusa ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid ovttasbargun. Juos ovttasbargoguovllu buresbirgenguovllut plánele ja ollahuhtále áššiiddikšunbálvalusaid ja diehtovuogádagaid ovdánahttima ja háhkamiid ovttasbargun, livččii vejolaš ollahuhttit ovttasbargoguovllu dási bálvalanproseassaid dorjjodeaddji diehtovuogádatčovdosiid ja áššiiddikšunbálvalusaid. Ovttasbargoguovllu orrut oččole ovttaveardásaš áššiiddikšunbálvalusaid iežaset geavahusa várás. Ovdánahttimis ja háhkamiid válmastallamis garvojuvvolii badjálás barggu, ja ná sáhtále geavahuvvot ovttasbargoguovllu buresbirgenguovlluid resurssat beaktilit. Ovttasbargu ovddidivččii maid ovttasbarggu juo viđa guvlui organiserejuvvon gádjundoaimma ja válmmasvuohtaguovddážiid diehtohálddahemiin. Dasa lassin stuorit háhkanorganisašuvnnain sáhtá leat buoret ráđđádallansajádat gilvalahttimiin. Ovttasbargu diehtohálddahanmálla ráhkadeamis dorjjolii diehtohálddaheami ja diehtovuogádagaid oktiiveheameami ovttasbargoguovlluin ja sáhtálii veahkehit dovdat, mat áššiiddikšunbálvalusaid ja diehtovuogádagaid livčče gánnáhahtti ovdánahttit ja háhkat ovttas.

Áhahusevttohusa 5 § árvvoštallojuvvo buoridit sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa ordnejeddjiid ja bálvalanbuvtteddjiid válmmasvuoda ja ovddaldastima riikkaviidosas ovttalágánvuoda fuopmášahtti ládje, go válmmasvuohaplána livččii dahkkojuvvon nu ahte dat livččii vuodđduduvvan ovttalágán prinsihpaide. Sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa bálvalanvuogádaga náka áiccadit heađuštusdiliid, duddjot oktasaš dillegova ja dávistit fuopmášahtti heađuštusdiliide dehe spiehkastadiliid heađuštusaide ovttalágán ja resurssaid ovttastahtti vuogi mielde árvvoštallojuvvo maid buorránit fuopmášahtti ládje. Dasa lassin ovdanbuktojuvvo árvvoštallojuvvo doarjut buresbirgenguovlluid ovttasbarggu normála diliid heađuštusdiliide ja spiehkastadiliide ovddaldastimis.

5 Áhahusa válmastallan

Áhahus lea válmastallon virgebargun sosiála- ja dearvvašvuohataministeriijas. Válmastallamii lea oassálastán ovttasbargoguovlluid ovddasteddjiin čohkiidan doarjjajoavku, mii lea čoahkkanan 5 háve ovdal áhahusevttohusa cealkingulaskuddama. Áhahusevttohus lea gieđahallon sosiála- ja dearvvašvuohataministeriija ráđđádallangottis 26.10.2022.

6 Cealkámušat

Ásahusevttohus lea cealkingulaskuddamis 11.11.2022 – 23.12.2022. Oktiibuot bohte 58 cealkámuša. Cealkámušain 12 bohte buresbirgenguovlluin, 5 buohcceviesuin dehe buohccedikšunbiirriin, 5 allaskuvllain, 5 gielddain dehe gieldaovttastumiin, 4 máhttogoovddážiin, 6 stáhta virgedoaimmahagain dehe lágádusain, 18 servviin dehe ovtastumiin ja 3 fitnodatservviin dehe fitnodagain.

Mearálaččat eanemus cealkámušat čuhce DOSI-doaimma ásahusárvalusa 2 §:ii (dás maŋás 3 §). Das celkojuvvoje oktiibuot 45 cealkámušas (77,5 proseantta cealkámušain). Nubbin eanemus cealkámušat čuhce ásahusárvalusa 1 §:ii (37 cealkámušas), mii guoská sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa, mii dárbbášuvvo hárvve dehe mii lea earenoamáš gáibideaddji. Ásahusárvalusa 3 §:s (dás maŋás 4 §, mii laktása elektrovnnalaš bálvalusaide ja diehtovuogádagaide) ja 4 §:s (dás maŋás 5 §, mii laktása headuštusdiliide ja spiehkastatdiliide ovddaldastimii) celkojuvvui 18 cealkámušas. Mearálaččat unnimusat cealkámušat čuhce ásahusárvalusa teknihkalaš paragrafaide. Ásahusárvalusa 6 §:s (dás maŋás 1 § oassi) celkojuvvui guđa cealkámušas (10,3 proseantta cealkámušain). Helssega gávppoga ja HUS-ovttastumi bargui guoskevaš 5 §:s (dás maŋás 6 §) celkojuvvui gávccii cealkámuša.

Buresbirgenguovlluid cealkámušat čuhce eanemusat ásahusárvalusa 1, 2 ja 4 §:de, main guđesge buresbirgenguovllut celke 11 cealkámuša. Buot buohcceviesuid ja buohccedikšunbiirre cealkámušain celkojuvvoje earenoamážit 1 §:s (guoská hárvve sosiála- ja dearvvašvuoda fuolahusa, mii dárbbášuvvo hárvve ja mii lea earenoamáš gáibideaddji). Allaskuvllaid, máhttogoovddážiid, gielddaid ja gieldaovttastumiid sihke servviid ja servošiid cealkámušat čuhce earenoamážit DOSI-doaimma 2 §:ii (vihitta allaskuvllaid cealkámuša, njeallje máhttogoovddážiid cealkámuša, njeallje gieldda dehe gieldaovttastumi cealkámuša sihke 14 servviid dehe servošiid cealkámuša). Stáhta virgedoaimmahagain ja lágádusaid cealkámušat čuhce eanemusat 1 ja 2 §:de (njeallje cealkámuša). Fitnodatsearvvit ja fitnodagat celke lagamusat 1, 2 ja 3 §:in, main guđesge celkojuvvui guovtti cealkámušas.

Máŋggain cealkámušain giddejuvvui fuomášupmi ásahusevttohusa merrenteknikkalaš vuolggasajiide. Dábálaččamusat sávvojuvvui, ahte merren livččii luonddus mielde eanet čadni ja bienalaččat, ja ahte dat doalvui geavadis ovttalágán loahppabohtosiidda ja seammalágán ovttasbargosoahpamušaide buot viđa ovttasbargoguovllus. Nuppe dáfus muhtin cealkámušain oaivvilduvvui, ahte juo dálážiis ásahusevttohus gáržžidivččii liiggás olu buresbirgenguovlluid doaibmavejolašvuodaid. Ásahusevttohusas lea viggojuvvon dorvvastit árvoštallanvejolašvuoda geavaheapmi, mii vuodđduvva buresbirgenguovlluid iešmearrideapmái. Dán lági mielde merrenteknikkalaččat evttohusa njuolggadusat leat eanas rápmalundosaččat. Nuppe dáfus ovttasbargoguovllut leat gaskaneaset sierralágánat vuolggasajiideaset go bálvandárbbuideasetge mielde. Dán lági mielde lea ákkastallon, ahte guovllut sáhttet ráhkadit ovttasbargosoahpamušaid guhtege iežaset oaidninvuogis vuogálaš sode-ordnenlága ja ásahusevttohusa rájiid siskkobealde. Dát sáhttá geavadis doalvut dasa, ahte guhtege viđa ovttasbargosoahpamušas leat gaskaneaset sierralágánat. Sáhttá maid árvoštallat, ahte ásahusevttohus ii gáržžit buresbirgenguovlluid doaibmavejolašvuodaid meariheimit sode-ordnenlága 36 § merremii. Dán lági mielde ásahusevttohusa vuodđovuolggasajiide eai leat dahkkojuvvon nuppástusat cealkámušmáhchaga vuodul.

Máŋggain cealkámušain evttohuvoje lasihuvvot áhahussii njuolggadusat áššiin, mat bohtet ovttasbargosoahpamuša oassin earenoamážit dearvvašvuohafuolahuslága ja dan vuodul addojuvvon

stáhtaráđi ásaahasaid, dego čohkkenásaahasu bakte. Dán dihte ásaahusevttohusa álgui lea lasihuvvon informatiivvalaš logahallan eará merremis, mii galgá válđojuvvot vuhtii go ovttasbargosoahpamuš ráhkaduvvo. Seamma oktavuodas ásaahasu ráhkadus lea rievdaduvvon dađi lági mielde, ahte njuolggadusat, mat laktásit válmastallanprosessii, leat válđojuvvon odđa 1 § oassin. Cealkámušmáhcahaga vuodul ovdal evttohuvvon ovttasbargosoahpamuša válmastallama áiggálaš oktiiheiveheapmi riikkaviidosas ulbmiliid addimiin lea sihkkujuvvon. Dán sadjái ásaahusevttohussii lea lasihuvvon njuolggadus das, ahte ovttasbargosoahpamuša nuppástuhttin galgá árvvoštallojuvvot aŋkke dan dilis, ahte riikkaviidosas ulbmilat leat rievdaduvvon. Ovddabealde govviduvvon rievdadusaid geažil maiddái evttohuvvon sirdinmerren lea sihkkujuvvon.

Cealkámušmáhcahagas giddejuvvui viidát fuomášupmi evttohuvvon 1 § paragrafa (dás maŋas 2 §) meroštallamiid eahpedárvuhtii ja mánggačilggolašvuhtii. Earenoamážit dán paragrafii cealkámušmáhcahagas evttohuvvoje lasihit áššit, mat bohtet ovttasbargansoahpamuša oassin dearvvašvuoda fuolahuslága sihke dan vuodul addojuvvon stáhtaráđi ásaahasaid bakte. Dáid oasil evttohuvvon dievasmahttimat eai leat ollahuhtton. Cealkámušmáhcahaga vuodul 2 §:s (ovdal 1 §) leat divoduvvon mánáidsuodjalussii laktáseaddji 1) čuokkis sihke gáibideaddji lápmásiidbálvalusaide laktáseaddji 2) čuoggá sátnehámit ja dievasmahtton ákkastallamat.

Ásaahusevttohusa 2 § (dás maŋas 3 §) oasil cealkámušmáhcahagas giddejuvvui fuomášupmi earenoamážit dasa, ahte sosiálafuolahusas eai leat dávisteaddji dutkamušráhkadusat go dearvvašvuoda fuolahusas, iige ásaahusevttohusa merren sáhte ráhkaduvvot dákkár vuoddonavdosa oskálíi. Viidáseappot mánggain cealkámušain giddejuvvui fuomášupmi dasa, ahte dearvvašvuoda fuolahusain oktasaš rádjebajáža lassin sosiálafuolahusas lea maid mearkkašahhti iešheanalís dutkamuš, iige ásaahusevttohusa merren sáhte doalvut dasa, ahte buot sosiálafuolahusa stáhta dutkanruhtadeapmi, SDR-ruhtaduvvon, dutkandoaibma njaddása oktasažžan dearvvašvuoda fuolahusain. Cealkámušmáhcahagas giddejuvvui fuomášupmi maiddái eará áššiid lassin dasa, ahte sosiálasuorggi máhttoquovddážiid rolla báhcá evttohusas muhtimassii eahpečielggasin, universitehtalaš buohcevesu bajásdoalli buresbirgenguovlluid koordinašuvdnarolla lea eahpedárvil ja ahte sode-ordnenlága 33 §:s dárkkuhuvvon sámezielalaš bálvalusaid ovdánahttinbarggu lassin ásaahusevttohusa (dáláš) 3 §:s galgá namuhuvvot maid dávisteaddji ruotagielalaš bálvalusaid ovdánahttinbarggu. Ovdal muitaluvvon ášši vuodul ásaahusevttohusa 3 § ja dan ákkat leat divoduvvon olu.

Cealkámušmáhcahagas giddejuvvui earenoamáš fuomášupmi ásaahusevttohusa ekonomalaš váikkuhasaid árvvoštallamii. Cealkámušgulaskuddamis leamaš váikkuhasárvvoštallamis ovdanbuktojuvvui, ahte ásaahusevttohusas eai leat iehčanas ekonomalaš váikkuhasat. Cealkámušaddit oaivvilde viidát, ahte ásaahusevttohusas ovdanbuktojuvvon doaibmabijut eai leat čadaheamis almmá sierra lassiruhtadeami haga. Cealkámušmáhcahaga vuodul ásaahusevttohusa ekonomalaš váikkuhasaid árvvoštallan lea dievasmahttojuvvon. Cealkámušmáhcahat ii goitge addán ákka rievdadit ovddit vuoddonavdosa, man mielde ásaahusevttohus ii doala sisttis dakkár odđa bargguid dehe geatnegasvuodaid, mat eai livčče hábmemis sode-ordnenlága merremis, ja mat dán lági mielde leat gielddain sirdáseaddji goasttádusvuodu oassi.

Ovddabealde namuhuvvon áššiid lassin cealkámušmáhcahaga vuodul ásaahusevttohussii ja dan ákkaide leat dahkkojuvvon muhtin nuppástusat ja dievasmahttimat sihke eatnát teknihkalaš lundosaš divvumat.

7 Fápmuiboahhtin

Ásahus ovdanbuktojuvvo boahhtit fápmui 1.7.2023.